

BORGARTING LAGMANNSRETT

KJENNELSE

Avsagt: 12.03.2019

Saksnr.: 19-033875SAK-BORG/04

Dommere:

Lagdommer
Lagdommer
Lagmann

Ingeborg Kristin Sunde
Frode Elgesem
Mette Jenssen

Ankende part

Norsk Redaktørforening

Saken gjelder avgjørelse om lukkede dører og referatforbud i straffesak.

For tingretten ba tiltalte nr. 2, 3, 5 og 6 ved sine forsvarere om at dørene skulle lukkes under deres forklaringer, jf. domstolloven § 125 bokstav d. Det ble vist til at det er grunn til å frykte for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning da det er fare for at de tiltalte ikke vil gi en uforbeholden forklaring med tilhørere tilstede. Det ble videre gjort gjeldende at de tiltaltes interesser, særlig på grunn av deres alder, ikke vil være tilfredsstillende ivaretatt av et referatforbud. Det ble herunder anført at heller ikke utelukkelse av de som er under 18 år fra forhandlingene ville være tilstrekkelig til å ivareta de tiltaltes interesser. Påtalemyndigheten sluttet seg til dette.

Pressens representant viste til hovedregelen om offentlig rettergang og motsatte seg at dørene skulle lukkes. Det ble anført at et referatforbud i det minste ville være tilstrekkelig.

Oslo tingrett avsa kjennelse 26. februar 2018 med slik slutning:

1. Dørene lukkes under forklaringene til tiltalte nr. 2, 3, 5 og 6.

Norsk Redaktørforening har anket tingrettens kjennelse, og inngitt støtteskriv til anken av 27. februar 2019. Det er innkommet tilsvarende fra advokat Krokeide 28. februar 2018. Påtalemyndigheten og øvrige aktører har ikke inngitt kommentarer til anken.

Hovedforhandlingen pågår for tiden i Oslo tingrett og skal etter det opplyste avsluttes 22. mars 2019.

To av de fire tiltalte har fylt 17 år den siste måneden (tiltalte nr. 2 og nr. 5). Tiltalte nr. 3 er 16 år og 9 måneder, mens tiltalte nr. 6 er 17 år og 6 måneder.

Norsk Redaktørforening v/redaktør Arne Jensen har i det vesentlige gjort gjeldende.

Det gjøres gjeldende at Norsk Redaktørforening har ankerett knyttet til spørsmålet om å lukke dørene i den aktuelle saken. Det er vist til Borgarting lagmannsretts kjennelse i sak 17-62837SAK-BORG/04, som får overføringsverdi i saken.

På generell basis er det viktig å understreke at det ikke kan være slik at hensynet til at tiltalte eller fornærmede i straffesaker er under 18 år, gjennomgående skal slå gjennom overfor allmennhetens behov for innsyn i en sak. Samfunnsdebatten om unge lovbrytere eller ofre vil ikke kunne føres på et opplyst grunnlag. Dette gjør seg særlig gjeldende i denne konkrete saken, hvor den rettslige behandlingen av saken er et nøkkelpunkt.

Omtale av konkrete saker anskueliggjør saksforholdene på en måte som tørre tall ikke kan. Samtidig viser rettslige kjennelser og PFUs statistikk at norske medier er meget bevisste i

sin omtale av slike saker at det skjer svært få brudd på rettslige anvisninger vedrørende referatadgang eller på de presseetiske reglene.

Hovedregelen er at straffesaker skal gå for åpen rett, og det må foreligge vektige grunner før det er anledning til å foreta innskrenkninger i offentlighetsprinsippet, jf. Grunnloven § 100 femte ledd. Forarbeidene til denne Grunnlovsbestemmelsen viser hvor viktig lovgiver anser offentlighetsprinsippet å være, og at det derfor skal arbeides for mest mulig åpenhet, ikke innskrenkninger i offentlighetsprinsippet. Dette er også understreket i Ot.prp.nr. 55 (1997-1998). En beslutning om lukking av retten må videre oppfylle vilkårene i den europeiske menneskerettighetskonvensjon artikkel 10 nr. 2 for å være lovlig. Det vises til rettspraksis fra EMD og Høyesterett.

Retten kan bestemme begrensninger dersom det foreligger tungtveiende hensyn for dette. At siktede er mindreårig, kan være et slikt hensyn, jf. domstoloven § 125 bokstav d). Det er likevel en unntaksbestemmelse, og denne skal brukes med forsiktighet. Det finnes mange eksempler fra rettspraksis hvor mediene har vært gitt adgang til å referere fra hovedforhandlingene med mindreårige tiltalte, og dette burde også vært tilfelle i foreliggende sak. Det gjøres gjeldende at tingretten har lagt listen for lukkede dører for lavt, da det nærmest fremstår som at dette skal skje automatisk i en sak som den foreliggende.

Tingretten burde ha henvist til domstoloven § 127, jf. § 129 og de opsjoner som retten har der til å tilpasse en ordning som ivaretar både behovet for å beskytte tiltalte og samtidig ivareta allmennhetens informasjonsbehov, for eksempel ved at dørene lukkes, men med presse tilstede, underlagt presise referatbegrensninger.

Norsk Redaktørforeningen v/Redaktør Arne Jensen har nedlagt slik **påstand**:

Oslo tingretts kjennelse av 26. februar oppheves.

Forsvarer for tiltalte nr. 5, advokat Finn Krokeide, har i det vesentlige gjort gjeldende:

Oslo tingretts kjennelse om å lukke dørene under de ulike tiltaltes forklaringer er riktig så vel i begrunnelse som i resultat.

Advokat Krokeide har nedlagt slik påstand:

Anken forkastes.

Lagmannsretten bemerker:

Spørsmålet om Norsk Redaktørforenings ankerett

Lagmannsretten finner at pressen har ankerett hva angår tingrettens kjennelsen om å lukke dørene under hovedforhandlingen i straffesaken.

Lagmannsretten viser til Borgarting lagmannsretts vurdering av spørsmålet i kjennelse av 21. april 2017 (Sak 17-62837SAK-BORG/04), hvor retten foretok en historisk gjennomgang av retts situasjonen for pressens ankerett i straffesaker. Lagmannsretten fant her at en tolkning av straffeprosessloven § 377 – sett i lys av blant annet Grunnloven § 100 femte ledd og EMK artikkel 6 nr. 1 og artikkel 10 nr. 1 – kunne gi ankerett for blant annet Norsk Redaktørforening overfor kjennelse om å lukke dørene i en straffesak, jf. domstoloven § 125. Det står blant annet følgende i lagmannsrettens kjennelse av 21. april 2017:

Behovet for rettslig kontroll med den offentlige rettspleien taler med styrke for at en interesseorganisasjon eller tilsvarende kan ha rettslig interesse i å anke en avgjørelse om å lukke dørene etter domstoloven § 125 første ledd.

Under henvisning til redegjørelsen ovenfor om pressens funksjon, mener lagmannsretten det vil være riktig å la en representant for pressen utøve ankeretten på allmennhetens vegne. Lagmannsretten legger til grunn at representanten må ha slik tilknytning til spørsmålet om dørene skal lukkes, at nettopp denne har naturlig foranledning til å anke.

I denne saken er det Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening som har anket avgjørelsen om å lukke dørene. Disse forbundene må klart sees som representanter for pressen. Etter lagmannsrettens syn har dermed Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforening ankerett i denne saken, som gjelder en avgjørelse om lukkede dører tatt før hovedforhandlingen. Foruten det som fremgår ovenfor, vises det særlig til at dersom det nå grunnlovsfestede offentlighetsprinsippet skal få realitet, må de interessene som en lukking av dørene berører, høres.

Denne lagmannsrett finner at nevnte kjennelse har overføringsverdi til herværende sak. En forskjell er at det i vår sak er tale om en anke over kjennelse om å lukke dørene som er tatt underveis i hovedforhandlingen i motsetning til i refererte kjennelse, hvor avgjørelsen om å lukke dørene ble tatt forut for oppstart av hovedforhandling. I Kildevernutvalgets utredning i NOU 1988:2 gikk man ikke inn for å gi pressen ankerett i rettsmøte, bl.a. fordi en ankerett ville gi liten mening uten at retten også ga oppsettende virkning, noe som ofte ikke vil være aktuelt. Lagmannsretten er enig i at dette vil være realiteten dersom dørene lukkes i fengslingsmøter og korte hovedforhandlinger. Dersom rettsmøtet med lukkede dører allerede er gjennomført, vil konsekvensen være at pressens representant mister sin rettslige interesse i å få behandlet anken. I andre tilfeller – i mer omfattende saker – vil det imidlertid kunne være tid til å behandle en anke. I slike tilfeller vil det etter lagmannsrettens syn ikke være grunn til prinsipielt å avskjære ankerett alene fordi avgjørelsen først er tatt i rettsmøtet. I denne saken er det ikke opplyst om kjennelsen om lukkede dører allerede er gjennomført, og lagmannsretten legger til grunn at pressens representant fortsatt har aktuell rettslig interesse i å få anken behandlet.

Denne lagmannsrett mener derfor at samme rettsoppfatning som i 2017-kjennelsen må legges til grunn i vår sak. Også i vår sak er det Norsk Redaktørforening som har anket kjennelsen. Straffesaken gjelder alvorlig kriminalitet hvor de fleste av de tiltalte er mindreårige. Kriminaliteten saken gjelder er svært grov, og pressen har hatt bred omtale av saken. Lagmannsretten finner etter dette at Norsk Redaktørforening v/redaktør Arne Jensen får anledning til å utøve ankeretten på allmennhetens vegne i foreliggende sak.

Spørsmålet om å lukke dørene, jf. domstoloven § 125

Det følger av domstoloven § 124 første ledd at rettsmøter er offentlige, og at forhandlingene og rettsavgjørelsene kan gjengis offentlig, hvis ikke annet er bestemt ved lov eller av retten i medhold av lov. Tingretten tok i sin kjennelse stilling til om dørene skulle lukkes for så vidt gjelder forklaringene fra tiltalte nr. 2, 3, 5 og 6 i medhold av domstoloven § 125.

Tingrettens avgjørelse om å lukke dørene lyder slik:

Imidlertid er det akseptert at unntak fra offentlighetsprinsippet kan gjøres dersom dette er bestemt i lov og det foreligger tungtveiende grunner for dette. Aktuell hjemmel i denne saken er domstoloven § 125 bokstav b, hvorefter det følger at retten ved kjennelse kan beslutte at rettsmøtet helt eller delvis skal holdes for lukkede dører «når en siktet er under 18 år». Bestemmelsen må ses i sammenheng med Norges forpliktelser etter FNs Barnekonvensjon art. 40 nr. 2 som gir mindreårige et særlig vern om sin integritet. Det må imidlertid foretas en konkret vurdering, og det skal forholdsvis mye til for å lukke dørene.

Denne saken er av offentlig interesse, hvilket i utgangspunktet taler mot at dørene lukkes. I lys av tiltalte nr. 2, 3, 5 og 6s unge alder, og belastningen ved å gi forklaring med tilhørere tilstede, finner retten likevel at dørene bør lukkes i dette tilfellet. Det er i den forbindelse også vektlagt faren for at en uforbeholden forklaring ellers ikke vil bli gitt.

Retten har i lys av sakens offentlige interesse vurdert om de tiltaltes interesser og offentlighetens behov for innsyn i prosessen mot dem, kan tilfredsstillende ivaretas ved at pressen gis anledning til å være tilstede med referatforbud, jf. domstoloven 129 annet ledd. I lys av de tiltaltes unge alder og behovet for å få en uforbeholden forklaring fra dem, finner retten ikke at det er aktuelt i dette tilfellet.

Når det gjelder tiltalte nr. 4 vil retten ta endelig stilling til begjæringen for hans vedkommende i morgen.

Etter lagmannsrettens syn er tingrettens beslutning, slik den er utformet, klart utilstrekkelig.

Tingretten har forankret sin vurdering i domstoloven § 125 bokstav b, noe som antas å være feilskrift for domstoloven § 125 bokstav d. Den relevante del av begrunnelsen viser kort til at de tiltalte er mindreårige og belastningen ved å ved å gi forklaring med tilhørere til stede. Den øvrige del av begrunnelsen tyder på at tingretten har sett hen til domstoloven § 125 bokstav c, uten at dette uttrykkes eksplisitt. Denne bestemmelsen slår fast at retten kan lukke dørene når «særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd». Tingretten har vist til at dørene bør lukkes fordi det ellers vil være fare for at en uforbeholden tilståelse ikke vil bli gitt. Heller ikke dette er begrunnet nærmere med de konkrete omstendighetene som gjør seg gjeldende i saken.

Bestemmelsen i domstoloven § 124 om offentlighet er et utslag av grunnleggende prinsipper i en rettsstat, nemlig at rettergangen skal være offentlig, jf. Grunnloven § 95, og at enhver har rett til å følge forhandlingene i rettsmøter, jf. Grunnloven § 100 femte ledd. Det samme følger av EMK artikkel 6 nr. 1 og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter artikkel 14 nr. 1. Etter EMK artikkel 6 nr.1 kan pressen og offentligheten utelukkes fra hele eller deler av rettsforhandlingene når, blant annet, hensynet til ungdom krever det. Dersom retten skal holde rettsmøter helt eller delvis for lukkede dører, krever det etter EMK artikkel 6 at sakens omstendigheter gjør det strengt påkrevet, se Kjølbros, Den Europæiske Menneskerettighedskonvention – for praktikere, 4. utgave, side 573.

Etter barnekonvensjonen artikkel 40 nr. 2, bokstav b, vii skal statene sikre at barnets privatliv fullt ut respekteres under hele saksgangen i saker hvor barn beskyldes eller anklages for et straffbart forhold. I FNs barnekomité's General Comment nr. 10 (2007) Children's rights in juvenile justice, avsnitt 66, anbefaler FNs barnekomité at statene vedtar regelen om at rettsmøter i saker om barn som er i konflikt med loven, skal skje bak lukkede dører, og at unntakene fra denne regelen bør være meget begrensede og klart uttrykt i loven. Dette fremstår imidlertid mer som anbefalinger om hvordan lovgivningen etter barnekomitéens syn bør være, enn komitéens fortolkning av det folkerettslige innholdet i konvensjonen, jf. HR-2018-2096-A, avsnitt 20. Det ligger imidlertid fast at det grunnleggende hensyn etter barnekonvensjonen artikkel 40 nr. 1 – også når det gjelder spørsmål om offentlighet i strafferettspleien – er at:

ethvert barn som beskyldes for, anklages for eller finnes å ha begått et straffbart forhold, har rett til å bli behandlet på en måte som fremmer barnets følelse av verdighet og egenverd, som styrker barnets respekt for andres menneskerettigheter og grunnleggende friheter og som tar hensyn til barnets alder og ønskeligheten av å fremme barnets reintegrering, slik at det påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet.

Slik sett gir EMK artikkel 6 og barnekonvensjonen artikkel 40 tilsynelatende anvisning på en ulik avgrensning av prinsippet om åpenhet i strafferettspleien. Men verken prinsippet om åpenhet i strafferettspleien eller kravet om å sikre barnets rett til beskyttelse av sitt privatliv i saker hvor barnet anklages for straffbare forhold, gjelder unntaksfritt. Hensynet til å

beskytte barnets privatliv vil være et viktig hensyn i vurderingen av om unntak fra kravet om offentlighet i EMK artikkel 6 er strengt nødvendig, og hensyn til pressens og offentlighetens innsyn vil være relevant ved vurderingen av om en begjæring om lukkede dører skal etterkommes, for eksempel dersom identifisering av barnet kan unngås på andre måter. Det er for så vidt klart at det vil være større behov for å lukke dørene i saker hvor barn er tiltalt enn i saker mot voksne, men uansett må det foretas en nyansert vurdering basert på de konkrete forholdene i saken. Hensynet til barnet må veie tungt, men også hensynet til offentlig innsyn og offentlighetens informasjonsbehov må trekkes inn, herunder om lukkede dører er nødvendig eller om referatforbud er tilstrekkelig i den konkrete saken.

Etter lagmannsrettens syn er det åpenbart ikke tilstrekkelig kun å vise til at tiltalte er barn, sammen med en generell uttalelse om at belastningen for barnet er slik at dørene må lukkes. Det kreves en mer konkret og nyansert begrunnelse. En slik begrunnelse mangler i tingrettens kjennelse. Det er heller ikke utdypet hvorfor domstoloven § 125 bokstav c (eventuelt) får konkret anvendelse i saken, annet enn at det generelt fryktes for at de tiltalte ikke vil ønske å forklare seg dersom retten ikke lukker dørene. Dette er også et helt allment argument som kan brukes i tilnærmet enhver straffesak.

Lagmannsretten finner etter dette at tingrettens kjennelse om lukkede dører må oppheves, jf. straffeprosessloven § 385.

Kjennelsen er enstemmig.

SLUTNING

Oslo tingretts kjennelse av 26. februar oppheves.

Ingeborg Kristin Sunde

Frode Elgesem

Mette Jensen

Dokument i samsvar med undertegnet original

Marianne Ofstad, signert elektronisk